

KODÁLY ZOLTÁN NÉPDALGYŰJTŐ MUNKÁSSÁGA A MAI SZLOVÁKIA TERÜLETÉN¹

JÓZSA MÓNIKA*

Abstract

Az alábbi tanulmány Kodály Zoltán népdalgyűjtő munkásságának szűkebb területi vonatkozásait és ezek összefüggéseit kutatja, azokat, melyek a mai Szlovákia területéhez köthetők. A kutatás során mindenekelőtt Kodály visszaemlékezéseire hagyatkoztunk, külön kiemelve a zeneszerző-népzene kutató szlovák–magyar népzenei kölcsönhatással foglalkozó írásait. A tanulmányban helyet kapnak az egykori adatközlők visszaemlékezései is, akik évtizedekkel korábban énekeltek a falujáró népdalgyűjtőnek. A felvidéki helyszíneken gyűjtött dallamok számszerű összegzéséhez a gyűjtések időrendi mutatója ad tájékoztatót. A népzenei ihletésű kompozícióknál a zeneszerző igen gyakran használt felvidéki eredetű dallam- vagy szövegforrást. Ezeknek a műveknek és forrásoknak az áttekintését segíti a mellékletbe csatolt táblázat.

Kulcsszavak: Kodály, népdal, népdalgyűjtés, szlovák–magyar népzenei kölcsönhatás

The following study explores the more restricted territorial aspects of Zoltán Kodály's folk song collecting work and their contexts, those that can be related to the land of present-day Slovakia. In our research, we relied first of all on Kodály's recollections, highlighting the writings by the composer-folk music researcher that deal with the Slovak-Hungarian folk music interactions. The study also includes reminiscences of former informants who sang to the folk song collector while he was visiting their villages decades earlier. The chronological index of the collections provides information as for the numerical summary of the melodies collected in the locations of the present-day Slovakia (Felvidék – Upper Hungary, the Uplands). In folk-inspired compositions, the composer very often used a source of melody or lyrics of Uplands origin. An overview of these works and sources is provided in the table attached.

Key words: Kodály, folk song, folk song collection, Slovak-Hungarian folk music interaction

¹ A tanulmány egy készülő monográfia egyik fejezete.

Kodály Zoltán életének és munkásságának felvidéki kötődéseit vizsgálva annak három pillére rajzolódik ki éles kontúrként. Az egyik Galánta, a boldog gyermekkor, a legszebb hét esztendő városa², a másik Nagyszombat, a felhőtlen ifjúság, a középiskolai tanulmányok helyszíne. A zeneszerző, a tudós, a népdalgyűjtő, a zenepedagógus, a népnevelő munkásságában bizonyíthatóan jelen van e két város, mint két erős gyökér, amelyből táplálkozik, és amelyre mindig szívesen emlékezik. De nem kevésbé fontos a harmadik pillér sem, a több mint egy évtizeden át tartó népdalgyűjtés, amikor számos községet keres fel az akkori Észak-Magyarország területén³, hogy a tiszta forrásból fakadó dallamokat rögzítse és közkinccsé tegye az utókor számára.

Kodály első találkozását a népdallal még gyermekként élte meg a galántai szülői házban. Páratlan memóriájának köszönhetően felnőttként is visszacsengett a fülében a családnál szolgáló taksonyi, vágai, felsőszeli cseléd lányok vagy az állomáson várakozó parasztok éneke.⁴ Középiskolásként Nagyszombatban már tudatosan érdeklődött a népdal iránt, tanulmányozta az akkor elérhető népdalkiadványokat. *Bartókról és a népdalgyűjtésről* c. nyilatkozatában vallja: „*Én már diákkoromban érdeklődtem a népdal iránt, az akkoriban rendelkezésemre álló Limbay-, Káldy- és Bartalus-féle gyűjtemények alapján. Módomban volt megismerkedni a szlovák népdalkiadványokkal is. A fővárosba kerülve, szorgalmasan látogattam a múzeumokat, tanulmányoztam a már meglévő, főként Vikár Béla gyűjtéséből származó fonográf-felvételeket. 1905-től pedig megkezdtem a rendszeres falujárást.*” (Kodály, Vt. 2, 2007, 456.)

A rendszeres falujárást⁵ pedig éppen Galántán és a környékbeli falvakban kezdi 1905 augusztusában.⁶ Gyalogszerrel, hátizsákkal indul útnak, a gyermekkori emlékek⁷ s a népdalok

² Lásd Kodály: Galántai táncok, Előszó a partitúrához In Vt. 2, 2007, 493., valamint Kodály: A Galántai táncok bemutatója elé In Vt. 3, 2007, 706.

³ A gyűjtések helyszíneit és a gyűjtött dallamok számszerű összegzését lásd az 1. mellékletben.

⁴ „*Az eredeti népdalokat cseléd lányoktól és parasztoktól hallottam, akik vonatra vártak az állomáson, apám ugyanis állomásfőnök volt Galántán;...*” (Kodály, Vt. 3, 2007, 526.)

⁵ Kodály a mai Szlovákia területére eső gyűjtőútjainak összefoglaló időrendi mutatóját lásd az 1. mellékletben. Az összefoglaló Szalay (2004) táblázatának (*Kodály népzenei gyűjtéseinek időrendi mutatója*) célirányú kiemelése és kibővítése.

⁶ „*Emlékeztem rá, hogy gyerekkoromban sok dalt hallottam iskolatársaimtól és a Galánta környéki falvakból jött cselédeinktől. Ezek most eszembe jutottak, így aztán ott kezdtem a kutatást.*” (Kodály, Vt. 3, 2007, 584.)

⁷ „*A galántai állomáson ki(nézve? szállva?) szilárdan ott látom régi helyén a jegyszedő-kapus Elek bácsit, kissé megderesedett, de 9 éve nem változott. [...] Meglátogattam Zsillieket, a váltóőr két fia velem járt iskolába [...] Csak Béla fiú volt otthon, mindjárt lediktált néhány tót dalt, amit a katonaságnál tanult. Másnap elindultam*

nyomában. A falvak közti hosszú gyaloglást a természetet kedvelő fiatalember inkább örömteli élményként élte meg, semmint fáradságos próbatételként. Erről tanúskodik 1905. aug.13-án kelt levele, melyet Bauer Hildának küldött Párizsba.: „*Ma Nádszegen vagyok, közbe egész napig mentem úgy, hogy nem láttam falut, csak erdőket és réteket. Nem hittem, hogy ilyen gyönyörű a Csallóköz. Ezüst víz (Kis Duna), ezüstös fűz és nyárfák, ezüstös rétek (benőtte őket az az árvalányhajféle, bojtos növény) erős, mély zölddel aláfestve, hozzá az ég is egész nap ezüstsín volt. Azt hiszem ez szebb mint Páris. [...] Én úgy iszom és kurjongatok, mint a falusi legények: van is eddig már dalom 100-on felül. A nyelvem is visszazokott a csallóközi beszédbe, amit hej de megrongált az a szerencsétlen városi idióma.*”⁸

Az első népdalgyűjtő út eredménye több mint 100 dallam, melyekből Kereszty István válogatásában 13-at közöl az *Etnographia* című folyóirat *Mátyusföldi gyűjtés* címmel. (Szalay, 2004, 32.) A publikáció Bartók figyelmét is felkelti, csakúgy, mint Kodály következő munkája, az 1906 februárjában benyújtott doktori disszertációja.⁹ Kettejük közös érdeklődésének köszönhetően együttműködésük szorosabbá válik, s a gyűjtőmunkát is koordinálják. Felosztják egymás között a kutatási területeket, majd a gyűjtés eredményét összevetik.¹⁰ Kodály a peremvidék¹¹ elvét követve először az északi nyelvhatár mentén nyugatról kelet felé tervezte a gyűjtőutakat.¹² Az 1905-től 1916-ig terjedő időszakban minden

Taksonyba Rozit megkeresni, hogy újra halljam a dalokat, amikkel 15 éve altatott. Ráncos kis özvegy lett a hajdan körülrajongott szép leányból, s nemigen akart emlékezni semmire. Valamit mégis felmelegített, egy-két előhívott fiatalabb rokona segítségével. Másnap Felső Szeli: [...] Itt a zs(idő) kocsm(áros) adott szállást. Egy szobában aludtunk, azaz virrasztottunk, mert búcsú volt, s a kocsmárosékat folyton felzavarták a legények borért. [...] Zsigárd: nagy meglepetés ért. Kovács tanító úr [...] nagy összejövetelt rendezett, késő éjjelig irtam a kocsmban. [...] Deáki következett, Nádszeg, stb.” (Kodály, 1989, 168.)

⁸ Kodály Zoltán levelei, (Legány szerk. 1982) 16. sz. levél

⁹ *A magyar népdal strófa-szerkezete* c. doktori értekezés először 1906-ban jelent meg: Nyelvtudományi Közlemények, 1906. XXXVI. évf. 95—136. l. (különlenyomatként is I.—44. l.). (Kodály, Vt. 2, 2007. 505.)

¹⁰ Kodály: Bartókról és a népdalgyűjtésről, 1950, In Vt. 2, 457.

¹¹ Kodály előbb a történelmi Magyarország magyarlakta területeinek legrégebb, legfélreesőbb településeit látja fontosnak felkutatni, mert ott az öregek emlékezete több régiséget őriz. (Kodály, Vt. 2, 2007, 49.). A peremvidék elvének jelentőségét Szalay (2004) is részben a nyelvhatárookra szorult és ott fennmaradt ősi hagyományban, másrészt a dallamok szomszéd népi kölcsönhatásának vizsgálatában látja. Kodály a Néprajzi Társaság 70. évfordulóján (1959) tartott beszédének néhány gondolata is ezt igazolja: „*Csakhamar beláttuk, hogy a magyar népzene nem lehet megismerni az itt lakó többi nép zenéjének ismerete nélkül. Az ezeréves, vagy több százados együttélés olyan kölcsönhatásokkal járt, amelyek felkutatása nélkül egyik nép sem állapíthatja meg, mi a sajátja.*” (Kodály, Vt. 2, 2007, 214.)

¹²Kodály írja Bartóknak 1907 januárjában: „*Magam legelőbb a Zoborvidékkel végzek. Meddig tart majd, nem tudom. Aztán Komárom megyét nézem meg. És úgy fokozatosan nyomulok kelet felé, lehetőleg széles vonalban, északon mindig a tót határig. Azt hiszem elég tennivaló lesz nyárra. Ha marad még idő, a palócoknak megyek másfelől. Ha csak lehet, szeretném az egészet úgy, amint mondtam quazi kimetszeni a magyarságot a szomszéd népekből, (tót, német, odébb majd rutén)*” (idézi Eöszé, 2000, 223.)

évben ellátogatott hosszabb-rövidebb időre az akkori Magyarország északi községeibe. Ezek a falvak néhány éves megszakítással 1920 óta (Cseh)Szlovákia területéhez tartoznak. Bartók érdeklődése a magyar népzene túl a szomszéd népek zenéje felé irányult, míg Kodály inkább a magyar népzene gyökereit keresve igyekezett mélyre ásni.¹³ A terv az egész magyar nyelvterület feltérképezése volt, valamint a gyűjtött anyag mindenre kiterjedő „teljes, szigorúan kritikai, pontos kiadása, egy monumentális, magyar „Corpus Musicae Popularis” szerkesztése.”¹⁴

Szalay Olga (2004) Kodály a népzene kutató és tudományos műhelye című könyvében dokumentálja, hogy Kodály és Bartók terve nem csupán a magyar népzenei anyag összegyűjtése és közreadása volt, hanem a korabeli Magyarországon élő valamennyi nemzeti kisebbségé, beleértve a cigányok zenéjét is. (Szalay, 2004, 56.) A trianoni határmódosítást követően erre már nem kerülhetett sor, bár a szlovák népdalok gyűjteménye éppen Bartók munkájának köszönhetően vált teljesebbé.¹⁵

1906 augusztusában és az őszi hónapokban¹⁶ immár a Galánta környéki népdalgyűjtés tapasztalatával Zobor-vidék falvait járja Kodály. 16 községbe látogat el ebben az évben, ahol összesen 344 népdalt gyűjt (lásd a 1. mellékletet). Ez volt az első gyűjtőút, amire már fonográfot is vitt magával. Mint utóbb kiderült, a fonográf nemcsak a népdalok rögzítésében bizonyult hasznosnak, hanem az újdonság erejével hatván, így könnyebb volt éneklésre bírni az adatközlőket. Szalay fent említett írásából tudjuk, hogy Kodály mindig alapos szellemi felkészültséggel indult a tervezett gyűjtőutakra. Áttanulmányozott minden hozzáférhető kiadványt az adott vidékről, népességi, vallási adatokat, gyűjtőfüzeteibe térképvázlatokat rajzolt stb. Gyűjtési módszerére jellemző volt az ún. felderítő gyűjtés. Nagy területet járt be néhány nap alatt, és ahová érdemesnek találta, később többször is visszament. (Szalay, 2004,

¹³ Bartók és önmaga életútjára emlékezve nyilatkozta 1963-ban: „Bartókot – mint ismeretes – érdeklődése különböző népek és országok felé vonzotta. Mindig újat keresett és valami mást, messzire jutott; én pedig egy helyben maradván, inkább arra hajlottam, hogy lefelé ássak, és megvilágítsam a mi dalunk geológiai rétegeit.” (Kodály, Vt. 3, 2007, 528.). Ezért foglalkozott a történeti dallamrokonsággal, az írásos emlékekkel, az egyházi népekekkel, gyermekdalokkal, stb.

¹⁴ Kodály Az új egyetemes népdalgyűjtemény tervezete című cikkében (1913) pozitívan nyilatkozik a szlovák népdalkiadványokról: „Ha azt kérdi valaki: hol az a magyar zene, melynek híre megjárta a világot? nem tudunk rámutatni. Szégyenkezve kell látnunk kisebb nemzetek (hogy messzebb ne menjünk: a szlovákok) gazdag és jól szerkesztett gyűjteményeit.” (Kodály, Vt. 2, 2007, 49.)

¹⁵ Bartók szlovák népdalgyűjtésének eddig 3 kötete jelent meg Pozsonyban. Az első 1959-ben, a második 1970-ben, a harmadik 2007-ben. A negyedik, kiegészítő kötet megjelentetése előkészületben van.

¹⁶ Szalay (2004) közlése szerint Kodály csak 1920 után jegyezte fel a gyűjtések pontos dátumát. A korábbi időszak pontos vagy hozzávetőleges dátumai tekintetében a haza írt levelek datálása ad eligazítást. (Szalay, 2004, 42.)

43.) Zobor-vidék több községe is gazdag lelőhelynek bizonyult. Gímesen¹⁷ ötször járt, összesen 225 dalt gyűjtött ebben a községben. Zsérén hétszer, Nyitraegerszegen, Nyitraberencsen és Barslédecen hatszor, Menyhén és Kolonban négyszer fordult meg.¹⁸

Ág Tibor szlovákiai magyar néprajzkutató a hetvenes évek végén, nyolcvanas évek elején még megtalált és megszólaltatott néhány adatközlőt, akik évtizedekkel korábban énekeltek Kodálynak, vagy legalább emlékeztek a falujáró fiatalemberre. A visszaemlékezések egy részét a hangzóanyag-melléklettel megjelent Népdalkutatók nyomában Szlovákia magyarlakta vidékén című könyvében adta közre. Több adatközlő egybehangzó véleménye alapján a falusi emberek egymás közt csak úgy nevezték Kodályt, hogy „*aki az ínekekét szegyi*”. (Ág, 2007, 32.) A Nyitra körüli hosszabb-rövidebb gyűjtőutak alkalmával rendszerint Gímesen szállt meg Kodály Berecki Boldizsár igazgató-tanítónál.¹⁹

Az Ág Tibor adatközlői által elmondottak közt Kodály nagylelkűségét kiemelő visszaemlékezést is találunk. Az egyik még a boldog gyermekkori emlékek köszöneteként értelmezhető,²⁰ a másik pedig a fonográf cipelésért „járó” bőkezű fizetség.²¹

¹⁷ A népzene kutatás tudományos hagyományában a községek és a megyék névhasználatát illetően az 1913-as helységnévtárat veszik alapul. 1913-ban és a korábbi években – a Kodály-gyűjtések idején – a község neve Ghymes volt. (Fehér, 2003, 19.) A gyűjtőutak időrendi táblázatában ezt a formát hagytuk meg. Ma a község magyar neve Gímes.

¹⁸ Kodály Gímesen tett látogatásait illetően Szalay (2004) kétféle számadatot tüntet fel, amely így ellentmondásnak tűnik. Hétszeri látogatást ír a 43. oldalon és négyszerit a 92. oldalon. A függelékben feltüntetett népzenei gyűjtések időrendi mutatója szerint Kodály ötször járt Gímesen. Még néhány Zobor-vidéki községet illetően is eltérés mutatkozik a 43. oldalon és a táblázatban feltüntetett számadat közt. Mi a táblázatban feltüntetett adatok összegzését közöljük.

¹⁹ Az 1898-ban született Nagy Pál visszaemlékezése: „*Itt vót egy igazgató tanító Berecki Boldizsár. Ennél vót ő. Annál tartózkodott ő hosszabb ideig (Két hónapig is). Innen járt a szomszéd községekbe. Vót neki az a nagy trombita, elő meg olyan skatuja. Itt is énekütetett a szomszédba.*” (Ág, 2007, 30.). Az 1895-ös születésű Balkó Imréné Varga Cecília, aki Berecki igazgató úrnál volt cselédlány, a következőképpen emlékszik Kodály 1916-os látogatására: „*...És akkor 1916-ban járt Kodály tanár úr. Az szédte akkor a nótákat Gímésén. Az öreg asszonyok oda jártak az iskolába és ott énekütlék neki.* – Ezek szerint beszélt Kodály tanár úrral? (Ág Tibor kérdése). – *Én bésziltem, igén. Még veszékedtünk is, mert kísön járt haza, ugyi akkor nem őt (sic!) biciklije sē, csak gyalog vittē a táskát, Zsirē, Kolony, meg ezēkre a magyar falukra mind, és én mint cselédlány, nekēm kellyēt őt várnyi vacsorával. Ott vót egy kis szoba, és abba lakott, mēddig itt tartózkodott Gímésén, mēddig szédte a nótákat.*” (Ág, 2007, 36.).

²⁰ Az adatközlő Kubovics Lajosné Flaskár Mária (szül.1903). Ő a Kodály által többször is jó szívvel emlegetett taksonyi Rozinak, a galántai otthonukban szolgáló dajkának a leánya. Az említett történetet így meséli: „*Egy időbe itt járt a Kodály a faluba. A mamám a felvégebe lakott. Akkor egy úr kihívatta őket. Anyám kimegy, csak nagyot néz, hogy ki és mit akar tőle. Akkor a hintóbú az a fiatalbēr, mert fiatalabb vót, mint az anyám, ezüst őforintost adott az anyámnak a kezébe. Az anyám csak nézte, de ő a kocsisnak intett, hogy má hajtson. [...] Rozi néni kigyűtt az utcáro, nézd Rozi, ez a fiatalbēr egy őforintost adott. Rozi néni meg mondja:— Hát nem ősmered? Hisz ez volt a Kodály, akinél szolgáltál. — No de akkor má a hintó elhajtott. Így tudta meg, hogy kitől kapta az őforintost.*” (Ág, 2007, 38.).

²¹ A gimesi Bányi Antalné Reczika Teréz (szül.1899) Kodály gimesi gyűjtésének idején 17 éves volt, és ő maga is énekelte Kodálynak. A következőképpen emlékezik: „*... Itt volt egy új iskola csinálva, de most már az öreg, és ott lakott az igazgató úr, és ő pedig oda szokott járnyi, ott aludt, ott kosztolt és onnan ment ki Zsérébe, Lédecbe,*

A gyűjtések alkalmával Kodály figyelme és érdeklődése a népdalokon kívül sok minden egyébre is kiterjed. A paraszti életsors megkapó történetei olvashatók a V. H. (Voyage en Hongrie) jegyzetfüzet lapjain, melyeket a falubeliek elbeszélései alapján rögzített. De találunk itt népszokásokra, néphagyományokra, tájszavakra, jellegzetes szófordulatokra utaló feljegyzést is.²² Mindezek a falusi nép életének, környezetének, szokásainak mélyebb megismerését hivatottak szolgálni. „*Népet csak egészében lehet megismerni. A nép dalát is csak az érti igazán, aki ismeri szokásait, ruházatát, ételét építkezését, egész életét. És viszont. Akármilyen alapos részlettanulmány csonka marad, ha nem terjed ki figyelme a nép életének minden jelenségére. Csak így jutunk el végre olyan fokú nemzeti önismeretre, amely egyrészt kielégíti a tudomány igényeit, másrészt gyakorlati életünk formálására is kihat.*” (Kodály, Vt. 2, 2007, 215.).

A Zobor-vidéki gyűjtés anyagának egy része jelenik meg *Magyar népdalok énekhangra zongorakisérettel* címmel 1906 decemberében. A 20 népdalt tartalmazó füzetben²³ az első tíz népdalt Bartók, a második tízet (11-20) Kodály látta el zongorakisérettel. Ez kettejük első közös kiadványa.

Kodály összesen 2490 dallamot gyűjtött a mai Szlovákiai területén, ami az egész magyar nyelvterületen gyűjtött anyagnak csaknem a felét teszi ki.²⁴ Ezek jelentős hányadát felhasználta műveiben is, mint dallam vagy szövegforrást. Lásd a 2. mellékletet. Néhány dallamot, népdalt kétszer, sőt háromszor is felhasználta, különböző kompozíciókban.²⁵ A *Meghalok, meghalok* kezdetű népdalt, melyet 1906-ban gyűjtött Kolonban, először női karra dolgozta fel a *Két Zoborvidéki népdal* I. tételeként 1908-ban, később, a húszas években ének-zongora feldolgozásban jelenik meg a Magyar Népzene III. füzetében. A harmadik pedig ismét nőikari feldolgozás *Meghalok, meghalok* címmel (1957).

és ő ott szédte ezeket a nótákat, abba az időbe. Eccer azt mondja nekem, hogy vigyem el neki azt a magnetofont (sic!) Lédécre. Hát főkötöttem a hátamrë egy lepedőbe, és mentünk Lédéc felé. [...]Beszilgettünk az úton. Aztán elvittem Lédécbe, ott elvittem az iskolába, ott letettem. Ő adott nekem két forintot, ojan nagy örömmel, úgy gyüttem haza. Vettm rajta szoknyát, kötényt, kendőt a fejémrë. Fölcifrázkodtam bennë. Így vót, így emlékszék rá. Mintha most vóna, úgy tudom. (Ág, 2007, 33.).

²² Kodály, Zoltán: V. H. (Voyage en Hongrie). (Sz. Farkas Márta. szerk.) Budapest: Múzsák Közművelődési Kiadó, 1983. Kodály ezt az útinapló-szerű jegyzetfüzetet az 1906 és 1910 közti időszakban használta.

²³ A 20 népdalból hat Vikár Béla gyűjtéséből való, a többi Kodály, ill. Bartók saját gyűjtése. (Szalay, 2004, 38.)

²⁴ Szalay (2004, 134.) összegzése szerint 1890—és 1952 között (az 1913-as megyebeosztás szerint) 36 vármegye 238 helységében 5510 dallamot gyűjtött Kodály, és nagy részét le is jegyezte. Ebből a vokális dallamok száma 5233, a hangszeres dallamoké 277. A nem magyar gyűjtéséből 157 tót dallam, ebből 16 dudán.

²⁵ Ilyen esetben a 2. melléklet táblázatának megjegyzés rovatába tettünk utalást.

Egyetlenegy szlovák szövegű kompozíciója van Kodálynak, a *Jeden, dva, tri* kezdetű kiolvasó szövegére írt bicínium.²⁶ A szlovák nyelvű kiolvasó szövege Kodály gyermekkori emléke még a galántai évekből.²⁷ Rajeczky Benjamin visszaemlékezésében leírja a darab keletkezésének körülményeit. Elmondása szerint Kodály „orvosságként” komponálta a bicíniumot az általa vezetett Népzene Kutató Csoport munkatársai közt kialakult belső viszály oldására.²⁸

Kodály felföldi falujárásai alkalmával a népdalok mellett hangszeres zenét is gyűjtött, elsősorban duda-zenét, ezenkívül archaikus népi imádságot Kolonban,²⁹ a Zobor-vidéken népszokásokat, magyar és szlovák siratókat.³⁰

Amint azt már korábban említettük, a szlovák népdalgyűjtéssel Bartók foglalkozott mélyrehatóan. Azonban Kodály sem zárkózott el az útjába eső szlovák dallamok elől – amint azt Szalay (2004, 45.) is említi, elsősorban azért, mert a szomszéd népi átvételek, kölcsönhatások itt voltak igazán mérhetők.³¹

A szlovák-magyar népzenei kölcsönhatás vizsgálatával Kodály több publikációja is foglalkozik. *A magyar népzene*³² 1935-ből való írásának *VI., Népi kölcsönhatások* című fejezetében fejti ki gondolatait, miszerint a közvetlen népi érintkezés (egyres vándorlást igénylő foglalkozások, idénymunkák, mint pl. az aratás) éppen a magyar és a szlovák nép közt volt a legsűrűbb. Ilyen alkalmak bőven adtak lehetőséget egymás dalainak megtanulására,

²⁶ BÓNIS Ferenc szerk.: *Így láttuk Kodályt*. Püski kiadó kft. Budapest, 1994. Rajeczky Benjamin. pp. 413–415.

²⁷ Az adat Olsvai Imre népzene kutató szóbeli közlése.

²⁸ „... ez félreérthetetlenül minősítette a saját fészekkel kapcsolatos dicstelen tevékenységet a tisztesség-ne essék” szölván kedvéért eredeti szlovák nyelven. Ezt a darabot kérte névnapjára, elvárva, hogy őszintén énekeljük, bízva is abban, hogy meglesz a hatása.” (Rajeczky, In: Bónis 1994, 413.)

²⁹ Ráolvasó imádság szárazbetegség ellen (1909) (Vt. 2, 2007, 47.)

³⁰ Bővebben lásd Szalay 2004, 135.

³¹ Kodály szlovák gyűjtéseinek egy példányát Bartóknak adta közlés céljából. Ezek egy része (102 dal) meg is jelent a Pozsonyban kiadott népdalgyűjtemények egyes kötetében. Szám szerint ezek a következők:

Slovenské ľudové piesne I. (1959): 8, 10c, 22c, d, 65, 81, 84b, 111a, 115, 116a, 118, 119, 131, 148, 150, 165, 181, 189, 206, 221c, 247, 248c, 248f, 264, 286b, 300b, 329a, 399d, 394, 396d, 403b, 413b, 420c.

Slovenské ľudové piesne II. (1970): 427a, 497a, 523a, 526b, 543b, 344b, 571a, 575, 582,629, 648e, 668b, 671d, 671e, 675c, 725b, 870, 875, 889b,904, 905b, 909a, 921, 923, 1005b. (Szalay 2004, 43.)

Slovenské ľudové piesne III. (2007): 1100, 1117a, 1156c, 1136c, 1153a, 1153b, 1187b, 1189b, 1194c, 1211, 1245, 1270, 1312c, 1317d, 1318, 1347, 1410a, 1410b, 1420, 1503b, 1518c, 1518d, 1521b, 1522, 1528, 1558, 1560, 1564, 1578, 1579b, 1597, 1598, 1605, 1606, 1607, 1609, 1610, 1611, 1613, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618, 1619

³² A tanulmány először 1937-ben jelent meg. 1952 óta a Vargyas Lajos szerkesztette példatárral a téma irodalmának, tankönyvként is használatos alapvető műve (Vt. 3, 2007, 628.).

melyeket még akkor is énekeltek, ha nem értették a szöveget³³. Az igazi kölcsönhatás ott kezdődik – írja Kodály, ahol az ilyen dalok saját szöveget kapnak, a nép magáénak érzi őket, idegenségük már nem tudatos. Ez a kölcsönhatás legkönnyebben kimutatható fajtája (Kodály, Vt. 3, 2007, 341.).

Az alábbiakban Kodály azon írásait ismertetjük röviden, melyekben a Felvidéken gyűjtött szokásokat, magyar vagy szlovák dallamokat közöl, illetve ezek kölcsönhatását vizsgálja, kutatja.

Az 1909-ben megjelent *Zobor-vidéki népszokások* (Vt. 3, 2007, 252.) elsősorban Szent-Iván éji tűzgrás szokásával s a hozzá kapcsolódó dallamokkal foglalkozik, majd hojeda dallammal, illetve a virágvasárnapi villőzés és a sárdó-vasárnapi dallamokkal. 1913-ban publikálta a *Pótlék a Zobor-vidéki népszokásokhoz* (Vt.3, 2007, 268.) című cikkét, melyben már három szlovák községből (Lapásgyarmat, Szalakusz, Pereszlény) hat szlovák szövegű szentiváni éneket is közöl, valamint egy hojeda dal szlovák változatát. Kodály (Vt.3, 2007, 271.) közlése szerint ezek a dallamok a magyarokkal szomszédos szlovák falvakban, ahol még ismerik a szokást, a dalok épsége és egyéb jellemzői tekintetében elmaradnak a magyarok mögött. Azonban egyelőre kevés mind a magyar, mind a szlovák dallam ahhoz, hogy a kettő közti viszonyt illetően pontos következtetést lehessen levonni. A szlovák szöveg kapcsán említést tesz egy általános jelenségről, miszerint a szomszédos népek akkor is átvesznek egymástól dalokat, ha adott esetben nem beszélnek egymás nyelvét. Példaként említi, hogy a közölt szlovák dalok közül csak kettőt, a szalakuszt és a pereszlényit jegyezte le szlovákoktól, a többit magyar községekben magyaroktól, akik csak alig vagy egyáltalán nem tudtak szlovákul. Ide vezethető vissza, hogy a szlovák szöveg gyakran romlott. (Vt.3, 2007, 625.). Ugyancsak 1913-ban publikált egy további kiegészítést a fenti tanulmányhoz, *Pótlék a Zobor-vidéki népszokásokhoz — kiegészítés* címmel (Vt.3, 2007, 691.). Ebben a Zobor-vidéki virágvasárnapi szokásdallamnak a Villőnek szlovák megfelelőjét, a Morenát közli.

A *Bakterek éneke* című írást feltehetően 1913-ban³⁴ írta Kodály (Vt. 3, 2007, 696.). A Gömör megyei Alsóbalog községben³⁵ 1913-ban gyűjtött bakteréneket közli egy rövid

³³ Lásd Kodály—Vargyas példatár 483. sz. dalát. (Kodály, 1976, 307.)

³⁴ Kéziratban maradt, legkorábban 1913-ban írhatta Kodály. Első közlése: Ittész Mihály: Forrás XXIV/12, Kecskemét, 1982. december, 63—69. l.

³⁵ A község ma Nagybalog (Veľký Blh) része. A település két falu, Alsó- és Felsőbalog egyesítéséből jött létre. 1938-tól 1945-ig Vámosbalog néven szerepelt, mivel Balog és a szomszédos Meleghegy (Teplý Vrch) községek között húzódott az államhatár. A háborút követően újból Csehszlovákiához csatolták, ekkor lett Nagybalog (Veľký Blh). (Ádám—Ferenc, 2010).

bevezetővel, melyben a gyűjtők figyelmét hívja fel a már 1913-ban is (!) kiveszőben lévő hagyományra.³⁶

Az 1916-ban publikált *Régi karácsonyi énekek* című tanulmányában (Vt. 2, 2007, 60.) azt vizsgálja, miként kerülhettek az 1911-ben Menyhén gyűjtött magyar karácsonyi énekek szövegébe szlovák személynevek.

A hitetlen férj című, 1915-ben megjelent írásában (Vt. 2, 2007, 53.) egy ballada Békés megyében gyűjtött magyar, illetve Nyitra környékén (Darázs és Zsemlér községekben) gyűjtött szlovák változatát közli. Vizsgálja ritmikai és metrikai jellemzőiket, és közös eredetüket kutatja. Valószínűnek tartja, hogy mindhárom dallam a XVI. századból maradt ránk, és alighanem „közös törzs hajtása”. (Vt. 2, 2007, 54.)

Egy viszonylag kései publikáció, a *Dalvándorlás* (Vt. 2, 2007, 217.) 1962-ben jelent meg. Az 1909-ben Menyhén gyűjtött magyar dal idegen eredetét kutatva bukkan rá egy morva népdalgyűjteményben (F. Sušil: *Moravské Národní Písne*, Brno 1859) a magyar dal két változatára. Ezeket veti össze a menyhei, továbbá még egy saját gyűjtésből, valamint egy másik, Vikár gyűjtéséből származó karádi változatokkal, és mutat rá a magyar dallamok cseh-morva eredetére.³⁷ A cikk végén felhívja a figyelmet egy gyakori jelenségre, miszerint a kétnyelvű falvakban ugyanarra a dallamra éneklük előbb a magyar szöveget, s utána a többé-kevésbé pontos vagy rögtönzött szlovák fordítását (Vt. 2, 2007, 220.) A cikk zárszavában pedig az illetékes országok szakemberei közti együttműködés fontosságát hangsúlyozza: „*Mint minden nyelv, úgy minden nép dalkincse is állandóan bővül idegen átvételekkel. Ezeket felderíteni, eredetüket megállapítani: egyik elsőrendű dolga a mai folklórnak. [...] itt eredményeket csak a különböző országok illetékes kutatóinak baráti összeműködése alapján lehet elérni. [...] tárgyilagos vizsgálatok hozhatnak csak tudományos értékű megállapításokat.*” (Kodály, Vt. 2, 2007, 220.)

Kodály fenti gondolatait Ág Tibor népzenekutató is osztja, amikor a következőképpen ír: „*A szlovák–magyar népzenei kölcsönhatás az egész magyarlakta területen megtalálható.*

³⁶ A bakter (aki többek között a falu éjszakai nyugalma és biztonságát vigyázta) rendszerint este tíztől hajnali négyig óránként végigjárta a falu utcáit. Hangos éneke az éppen aktuális órát hirdette, és Istenfélő életre buzdított. A Kodály-gyűjtést követően még aránylag hosszú ideig élő gyakorlat volt a bakterkiáltás hagyománya Alsó- és Felsőbalogon. Ennek egyik oka valószínűleg az lehetett, hogy a villanyt csak a szövetkezet megalakulását követően vezették be a faluba (1956–57). Az alsóbalogi utolsó bakter Vitárus Toplai János 1948-ban, a felsőbalogi Elek István 1953-ban hunyt el. A falusi bakteri szolgálatot mindketten halálukig betöltötték. (Balázs Márta [1939] nagybalogi származású adatközlő elmondása szerint.)

³⁷ A fent említett tanulmányok részletesebb, kottapéldákkal is illusztrált ismertetését szlovák nyelven (a Bakterek éneke kivételével) lásd Melicher, Alexander: Zoltán Kodály a jeho vzťah k Slovensku. In: *Hudobný archív 4*, Matica slovenská, Martin 1981. pp. 218–225.

Behatóbb kutatása feltétlenül megérdemelné a nagyobb figyelmet, pusztán azért is, mert csak az ismerheti igazán és jól a saját zenei anyanyelvét, aki ugyanolyan jól ismeri a vele együttélők népzenejét is.” (Ág, 2007, 150.) Ugyanakkor konstatálja, hogy Kodály és Bartók munkásságát követően nem akadt kutató, aki az általuk képviselt szakmai igényességgel folytatta volna a népzenei hagyományban mindkét irányban megnyilvánuló szlovák-magyar kölcsönhatás vizsgálatát.³⁸ Tegyük hozzá, az okok bizonyára nemcsak szakmai berkekben keresendők. Kulturális, gazdasági és politikai együttműködés is kívánatos lenne. Ezt a témakört boncolgatja Kodály az 1946-ban írt *A Dunatáj országainak együttműködéséről* című írásában.³⁹ Pavle Rucsinszki jugoszláv publicista cikkére reagálva fejti ki gondolatait, miszerint a század elején biztatón induló román–magyar zenei kapcsolatokat a háború okozta törés ellenére folytatni kell. Ehhez mindkét fél közös erőfeszítése szükséges, de a nagyszabású programok helyett inkább a szerény tettek útját tartja célravezetőnek. A Duna melléki országok kultúrájának és társadalmi törekvéseinek kölcsönös megismerését sürgeti. Ismeretközvetítő példaként az általa kiadott iskolai énekgyűjteményt⁴⁰ említi, amelybe a magyar dalok mellé a szomszéd népek dalaiból is besorolt néhányat. (Vt. 3, 2007, 67.) A cikk bizakodó hangvételű zárszava napjainkban is aktuális igényt fogalmaz meg. *„Remélem, eljön az idő, amikor a reálpolitikusok megtalálják a módját, hogy ellentétek helyett harmonikus együttműködést alakítsanak ki a Dunatájon, melyben minden nép megőrzi a maga népi egyéniségét és önállóságát. Mindez csak akkor sikerülhet, ha mindkét oldal egyformán kívánja.*” (Kodály, Vt. 3, 2007, 68.)

³⁸ Ág, 2007, 145., továbbá Ág Tibor szíves szóbeli közlése alapján.

³⁹ Kodály: *A Dunatáj országainak együttműködéséről*. Hozzászólás Pavle Rucsinszki tervéhez. (1946), In Vt. 3, 2007, 67.

⁴⁰ Kodály Zoltán szerk.: *Iskolai Énekgyűjtemény I. 6—10 éves tanulók számára*. Országos Köznevelési Tanács, Budapest, 1943. / Kodály Zoltán szerk.: *Iskolai Énekgyűjtemény I. 6—10 éves tanulók számára*. Országos Köznevelési Tanács, Budapest, 1944. A kétkötetes énekgyűjtemény második kötete 11 szlovák dallamot közöl, az 598–604. sz. magyar népi szöveggel, 605–609. sz. magyar szövegfordítással.

IRODALOMJEGYZÉK

1. ÁDÁM Zita–FERENCZ Anna szerk.: *A hely, ahol élünk. Gömör – Észak-Nógrád. Regionális olvasókönyv 9-15 éves tanulók részére.* K-print, Komárno, 2010. ISBN 978 80 970509-4-8
2. ÁG Tibor: *Népdalkutatók nyomában Szlovákia magyarlakta vidékén. Kunyhók hűsége.* Lilium Aurum, Dunaszerdahely, 2007. ISBN 978-80-8162-342-5
3. BARTÓK Béla: *Slovenské ľudové piesne III.* (Elscheková, Alica–Elschek, Oskár szerk.) ASCO art and science, Bratislava, 2007. ISBN 80-88820- 33-2
4. BERECHKY János–DOMOKOS Mária–OLSVAI Imre–PAKSA Katalin–SZALAY Olga: *Kodály népdalfeldolgozásainak dallam- és szövegforrásai.* Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1984. ISBN 963 330 478 4
5. BÓNIS Ferenc szerk.: *Így láttuk Kodályt.* Püski kiadó kft. Budapest, 1994. Rajeczky Benjamin. pp. 413 - 415. ISBN 963 8265 25 7
6. BREUER János: *Egy kórusmű két változata.* In: Ittész Mihály szerk.: *Kodály és kora.* Válogatott tanulmányok. Kodály Intézet, Kecskemét, 2002. pp. 62-65. ISBN 963 7295 27 5
7. EŐSZE László: *Örökségünk Kodály. Válogatott tanulmányok.* Osiris Kiadó, Budapest, 2000. ISBN 963 379 823 X
8. FEHÉR Sándor: *Gímes évszázadai.* AB-ART, Bratislava, 2003. ISBN 80-89006-67-1
9. KODÁLY Zoltán: *A magyar népzene.* (a példatárat szerk. Vargyas Lajos) Zeneműkiadó, Budapest, 1976. ISBN 963 330 176 9
10. KODÁLY Zoltán szerk.: *Iskolai Énekgyűjtemény. 6—10 éves tanulóknak.* Országos Közoktatási Tanács, Budapest, 1943.
11. KODÁLY Zoltán szerk.: *Iskolai Énekgyűjtemény II. 11—14 éves tanulóknak.* Országos Közoktatási Tanács, Budapest, 1944.
12. KODÁLY Zoltán: *Közélet, vallomások, zeneélet.* (Vargyas Lajos szerk.). Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1989. ISBN 963 15 3829 X
13. KODÁLY Zoltán: *Visszatekintés 1. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok.* (Bónis Ferenc szerk.). Argumentum, Budapest, 2007. ISBN 978-963-446-471-6
14. KODÁLY Zoltán: *Visszatekintés 2. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok.* (Bónis Ferenc szerk.). Argumentum, Budapest, 2007. ISBN 978-963-446-472-3

15. KODÁLY Zoltán: *Visszatekintés 3. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok.* (Bónis Ferenc szerk.). Argumentum, Budapest, 2007. ISBN 978-963-446-473-0
16. KODÁLY Zoltán: V. H. *Voyage en Hongrie.* (Sz. Farkas Márta szerk.) Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest, 1983.
17. MELICHER, Alexander: Zoltán Kodály a jeho vzťah k Slovensku. In: *Hudobný archív* 4, Matica slovenská, Martin 1981. pp. 218—225.
18. SZALAY Olga: *Kodály, a népzene kutató és tudományos műhelye.* Akadémia Kiadó, Budapest, 2004. ISBN 963 05 8173 6

MELLÉKLETEK JEGYZÉKE

1. Kodály Zoltán felvidéki gyűjtőútjainak időrendi mutatója
2. A felvidéki gyűjtések anyagának felhasználása a kompozíciókban – összegző táblázat

Kodály Zoltán felvidéki gyűjtőútjainak időrendi mutatója
(Szalay, 2004)

ÉV	HELYSÉG NEVE MAGYARUL	JELENLÉGI (SZLOVÁK) MEGNEVEZÉS	MEGYE	KERÜLET AZ 1996-OS KÖZIGAZGATÁSI FELOSZTÁS SZERINT	DB	MEGJEGYZÉS
1885 – 1890	Galánta	Galanta	Pozsony	Trnava	6	mondókák
1890	Galánta	Galanta	Pozsony	Trnava	4	
	Nagyszombat	Trnava	Pozsony	Trnava	3	tót
1904	Nagyszombat	Trnava	Pozsony	Trnava	1	tót
1904	Gomba	Hubice	Pozsony	Trnava	1	
1905	Gomba	Hubice	Pozsony	Trnava	2	
1905	Galánta	Galanta	Pozsony	Trnava	3	
1905	Taksony	Matúškovo	Pozsony	Trnava	10	
1905	Felsőszeli	Horné Saliby	Pozsony	Trnava	20	
1905	Zsigárd	Žiharec	Pozsony	Trnava	36	
1905	Deáki	Diakovce	Pozsony	Trnava	1	
1905	Nádszeg	Trstice	Pozsony	Trnava	4	
1905	Dercsika	Jurová	Pozsony	Trnava	2	
1905	Gútai szállások	Kolárovo	Komárom	Nitra	1	
1905	Vágfarkasd	Vlčany	Pozsony	Trnava	24	
1906	Alsóbodok	Dolné Obdokovce	Nyitra	Nitra	16	
1906	Béd	Bádice	Nyitra	Nitra	30	
1906	Nyitragerencsér	Nitrianske Hrnčiarovce	Nyitra	Nitra	32	
1906	Pográny	Pohranice	Nyitra	Nitra	27	
1906	Ghymes	Jelenec	Nyitra	Nitra	104	
1906	Pered	Tešedíkovo	Pozsony	Nitra	13	
1906	Babindál	Babindol	Nyitra	Nitra	1	
1906	Barslédec	Ladice	Bars	Nitra	2	
1906	Nyitraberencs	Branč	Nyitra	Nitra	1	
1906	Kolon	Kolíňany	Nyitra	Nitra	39	12, Szalai Zuza (szül.1831k)
1906	Menyhe	Mechenice	Nyitra	Nitra	5	Menyhe és Szalaksz jelenleg Podhorany név alatt közigazgatásilag egy település
1906	Nyitraegerszeg	Jelšovce	Nyitra	Nitra	8	
1906	Nyitrageszte	Host'ová	Nyitra	Nitra	7	
1906	Vágfarkasd	Vlčany	Nyitra	Nitra	1	
1906	Vágkirályfa	Kráľová nad Váhom	Nyitra	Nitra	25	
1906	Zsére	Žirany	Nyitra	Nitra	33	
1907	Ghymes	Jelenec	Nyitra	Nitra	33	
1907	Barslédec	Ladice	Nyitra	Nitra	24	1 tót
1907	Kolon	Kolíňany	Nyitra	Nitra	3	1 tót

ÉV	HELYSÉG NEVE MAGYARUL	JELENLÉGI (SZLOVÁK) MEGNEVEZÉS	MEGYE	KERÜLET AZ 1996-OS KÖZIGAZGATÁSI FELOSZTÁS SZERINT	DB	MEGJEGYZÉS
1907	Vicsápapáti	Výčapy Opatovce	Nyitra	Nitra	26	3 tót
1907	Alsócsitár	Dolné Štitáre	Nyitra	Nitra	18	
1907	Nyitraberencs	Branč	Nyitra	Nitra	3	
1907	Nyitraegerszeg	Jelšovce	Nyitra	Nitra	7	
1907	Szalakusz	Sokolníky	Nyitra	Nitra	5	Menyhe és Szalakusz jelenleg Podhorany név alatt közigazgatásilag egy település
1907	Zsére	Žirany	Nyitra	Nitra	1	
1908	Babindál	Babindol	Nyitra	Nitra	2	
1908	Nyitraberencs	Branč	Nyitra	Nitra	5	
1908	Nyitraegerszeg	Jelšovce	Nyitra	Nitra	12	
1909	Barslédec	Ladice	Nyitra	Nitra	1	
1909	Béd	Bádice	Nyitra	Nitra	45	1 tót
1909	Ghymes- Kosztolány	Kostolany pod Tribečom	Nyitra	Nitra	17	16 tót
1909	Menyhe	Mechenice	Nyitra	Nitra	68	
1909	Nyitraacsehi	Čechynce	Nyitra	Nitra	35	
1909	Lapásgyarmat gy.Nyitraacsehi	Golianovo	Nyitra	Nitra	2	tót
1909	Nyitraegerszeg	Jelšovce	Nyitra	Nitra	4	
1909	Zsére	Žirany	Nyitra	Nitra	1	
1910	Béd	Bádice	Nyitra	Nitra	33	
1910	Csáb	Čebovce	Hont		23	
1910	Lukanénye	Nenince	Hont	Banská Bystrica	70	1 tót, 13 magyar furulya, 12 magyar duda
1910	Menyhe	Mechenice	Nyitra	Nitra	20	
1910	Nyitraegerszeg	Jelšovce	Nyitra	Nitra	16	
1911	Menyhe	Mechenice	Nyitra	Nitra	27	2 tót
1911	Vicsápapáti	Výčapy Opatovce	Nyitra	Nitra	35	13 tót
1911	Szomorlovászi	Koniarovce	Nyitra	Nitra	13	4 tót, 9 tót duda
1911	Nyitrapereszlény	Preseľany	Nyitra	Nitra	44	43 tót
1911	Szalakusz	Sokolníky	Nyitra	Nitra	29	22 tót, 7 tót duda
1911	Zsére	Žirany		Nitra	64	16 duda
1912	Alsóbalog	Veľký Blh	Gömör	Banská Bystrica	24	
1912	Alsófalu	Polina	Gömör	Banská Bystrica	3	
1912	Alsószecse	Dolná Seč	Bars	Nitra	19	
1912	Nagyod	Vyšné na Hronom	Bars	Nitra	19	
1912	Garamszentgyörgy	Jur nad Hronom	Bars	Nitra	40	

ÉV	HELYSÉG NEVE MAGYARUL	JELENLÉGI (SZLOVÁK) MEGNEVEZÉS	MEGYE	KERÜLET AZ 1996-OS KÖZIGAZGATÁSI FELOSZTÁS SZERINT	DB	MEGJEGYZÉS
1912	Mohi	Mochovce	Bars	Nitra	101	2 fütty / A község ma már nem létezik. A 80-as évek elején, a mohi atomerőmű építésekor lerombolták.
1912	Alsóvárad	Tekovský Hrádok	Bars	Nitra	11	
1912	Balogpádár	Padarovce	Gömör	Banská Bystrica	37	
1912	Deresk	Držkovce	Gömör	Banská Bystrica	3	
1912	Felsőszecse	Horná Seč	Bars	Nitra	9	
1912	Garamsalló	Šalov	Hont	Nitra	36	
1912	Hasznos-Huta		Heves		6	3 tót Az egykor önálló község ma Pásztó városrésze (Magyarország)
1912	Hontfüzesgyarmat	Hontianská Vrbica	Hont	Nitra	33	
1912	Kisölvéd	Malé Ludince	Hont	Nitra	20	
1912	Kissáró	Malé Šarovce	Bars	Nitra	1	
1912	Kisvisnyó	Višňové	Gömör	Banská Bystrica	23	1 tót
1912	Nagypeszek	Sikenica	Hont	Nitra	33	
1912	Perjés	Dražice	Gömör	Banská Bystrica	30	
1912	Tergenye	Sikenica	Hont	Nitra	4	
1912	Zalaba	Zalaba	Hont	Nitra	39	3 fütty, 5 duda
1912	Zsemlér	Žemliare	Bars	Nitra	9	tót
1913	Alsóbalog	Veľký Blh	Gömör	Banská Bystrica	7	3 furulya
1913	Alsófalu	Polina	Gömör	Banská Bystrica	23	11 klarinét
1913	Deresk	Držkovce	Gömör	Banská Bystrica	31	
1913	Fesőrás	Rašice	Gömör	Banská Bystrica	33	6 f-trombita, 11 dallam bátkai énekestől
1913	Gice	Hucín	Gömör	Banská Bystrica	31	7 dal Beke Istvántól, szül.1831
1913	Hontfüzesgyarmat	Hontianská Vrbica	Hont	Nitra	1	
1913	Kisvisnyó	Višňové	Gömör	Banská Bystrica	11	
1913	Lévárt	Leváre	Gömör	Banská Bystrica	6	
1913	Lice	Licinec	Gömör	Banská Bystrica	29	2 cigány
1913	Páskaháza	Pašková	Gömör	Košice	72	
1913	Szalóc	Slavec	Gömör	Košice	10	
1913	Szilice	Silica	Gömör	Košice	50	1 hosszú E-fakürt
1914	Gice	Hucín	Gömör	Banská Bystrica	5	5 cigány
1914	Szilice	Silica	Gömör	Košice	1	gyerekjáték
1914	Szalóc	Slavec	Gömör	Košice	29	12 cigány
1914	Mohi	Mochovce	Bars	Nitra	61	3 cigány, 2 m. sirató u.attól 2 fisz-trombita, 2 kanásztülök

ÉV	HELYSÉG NEVE MAGYARUL	JELENLEGI (SZLOVÁK) MEGNEVEZÉS	MEGYE	KERÜLET AZ 1996-OS KÖZIGAZGATÁSI FELOSZTÁS SZERINT	DB	MEGJEGYZÉS
1914	Barslédec	Ladice	Bars	Nitra	35	3 tót (1 tót sirató)
1914	Alsócsitár	Dolné Štitáre	Nyitra	Nitra	38	3 sirató
1914	Lice	Licinca	Gömör	Banská Bystrica	4	cigány
1915	Barslédec	Ladice	Nyitra	Nitra	5	siratók
1915	Ghymes	Jelenec	Nyitra	Nitra	22	4 sirató
1915	Ghymes- Kosztolány	Kostolany nad Tríbečom	Nyitra	Nitra	2	tót siratók
1915	Kolon	Kolíňany	Nyitra	Nitra	9	siratók
1915	Zsére	Žirany	Nyitra	Nitra	36	11 sirató
1916	Ghymes	Jelenec	Nyitra	Nitra	41	
1916	Zsére	Žirany	Nyitra	Nitra	15	1 sirató, fiatalság
1916	Kassa laktanya	Košice	Abaúj	Košice	115	katonák
1916	<i>Áj</i>	<i>Háj</i>	Abaúj	Košice	1	katona
1916	<i>Kisida</i>	<i>Malá Ida</i>	Abaúj	Košice	1	katona
1916	<i>Szepesbéla</i>	<i>Spišská Belá</i>	Szepes	Prešov	1	katona
1916	<i>Töketerebes</i>	<i>Trebišov</i>	Zemplén	Košice	2	katonák
1916	Ránkfüred, laktanya	Herľany	Abaúj	Košice	31	katona
1916	<i>Hegyí</i>	<i>Zemplinske Kopčany</i>	Zemplén	Košice	1	katona
é.n.	Vágfarkasd	Vlčany	Nyitra	Nitra	1	1905 v. 1906
é.n.	Babindál	Babindol	Nyitra	Nitra	7	2 tót, 1906 v. 1908
é.n.	Vicsápapáti	Výčapy Opatovce	Nyitra	Nitra	3	1907 v. 1911
é.n.	Alsóbalog	Veľký Blh	Gömör	Banská Bystrica	2	1912 v. 1913
é.n.	Alsófalu	Polina	Gömör	Banská Bystrica	2	1912 v. 1913
é.n.	Hontfűzesgyarmat	Hontianská Vrbica	Hont	Nitra	2	1912 v. 1913
é.n.	Deresk	Držkovce	Gömör	Banská Bystrica	2	1912 v. 1913
é.n.	Barslédec	Ladice	Nyitra	Nitra	1	
é.n.	Nyitraberencs	Branč	Nyitra	Nitra	5	
é.n.	Ghymes	Jelenec	Nyitra	Nitra	25	1909 előtti
é.n.	Kolon	Kolíňany	Nyitra	Nitra	2	
é.n.	Menyhe	Mečenice	Nyitra	Nitra	6	
é.n.	Mohi	Mochovce	Bars	Nitra	1	
é.n.	Nyitraegerszeg	Jelšovce	Nyitra	Nitra	14	
é.n.	Zsére	Žirany	Nyitra	Nitra	9	
é.n.	<i>Kassa</i>	<i>Košice</i>		<i>Košice</i>	4	4 tót (rádióból)
Összesen					2493	

2. melléklet

A felvidéki gyűjtések anyagának felhasználása a kompozíciókban

(Bereczky–Domokos–Olsvai–Paksa–Szalay, 1984)

MŰFAJ – MŰCÍM	A MŰ/ TÉTEL SZÁMA	NÉPDALCÍM	LELŐHELY	GYŰJTÉS IDEJE	MEGJEGYZÉS
---------------	-------------------------	-----------	----------	------------------	------------

Zenekari művek

GALÁNTAI TÁNCOK		Lányok ülnek a toronyba	Barslédec	1907	
------------------------	--	-------------------------	-----------	------	--

Kamaraművek

CAPRICCIO, szóló gordonka		Héj, a mohi heggy borának	Mohi	1912	
		A lévai heggy borának	Alsószecse	1912	

Szólóének hangszerkísérettel

MAGYAR NÉPDALOK					
Vetekedik vala háromféle virág	11.	Vetekégyik vélem három féle virág	Ghymes	1906	
Magos a rutafa	12.(a)	Szentiványi tiszta búza	Pográny	1902	Vikár Béla gy. Az első verzióban a "Szentiványi tiszta búza" szöv. szerepelt. Ez később a dal jegyzetébe került
Magos a rutafa	12.(b)	A magas rutafa	Ghymes	1906	
Azért, hogy én huszár vagyok	13.	Azért, hogy én huszár vagyok	Zsigárd	1905	
Ha felülök, csuhaj,	15.	Ha felülök, csuhaj, ha felülök	Felsőszeli	1905	
Gerencséri utca	16.	Gerencséri utca	Nyitragerencsér	1906	
Török már a réteket	18.	Török már a réteket	Felsőszeli	1905	
ÉNEKSZÓ (Op.1) Dalok népi versekre					csak a szövegek népiek, a zene Kodály-szerzemény
Három út előttem	1.	Udvarom, udvarom	Vágkirályfa	1906	Szöveg
Jöjj te hozzám	2.	Jöjj te hozzám	Menyhe	1909	Szöveg
Kinyílt a kalitka	3.	Kinyílt a kalitka	Ghymes	1906	Szöveg
Sem szántok, sem vetek	4.	Minek vagy, minek vagy	Barslédec	1907	szöveg / A dal 4. verszaka a Kodály által használt "Sem szántok, sem vetek" szöveg
Jaj de régen nem láttalak	6.	Jaj de régen nem láttalak	Ghymes	1906	szöveg dallamutalással
Ha ki szépet szeret	7.	Ha ki szépet szeret	Barslédec	1914	Szöveg
Csak aztat csudálom	8.	Csak aztat csudálom	Zsére	1907	szöveg dallamutalással
Vékony a pókháló	9.	Vékony a pókháló	Zsére	1906	szöveg dallamutalással

MŰFAJ – MŰCÍM	A MŰ/ TÉTEL SZÁMA	NÉPDALCÍM	LELŐHELY	GYŰJTÉS IDEJE	MEGJEGYZÉS
Azt gondolod rózsám	10.	Azt gondolod rózsám	Ghymes	1906	szöveg dallamutalással
Ne sajnáld galambom	11.	Ne sajnáld galambom	Pográny	1906	szöveg dallamutalással
Ki kiderül, meg beborul	12.	Leesett a pap az ágyról	Ghymes	1906	Szöveg
Sohasem cselekszem	13.	Én szépet szerettem	Nyitraesehi	1909	Szöveg
Azt gondolod, hogy én bánom	14.	Tudtad, tudta, mégse mondtad	Zsére	1906	Szöveg
Tudtad, tudtad	15.	Tudtad, tudtad, mégse mondtad	Zsére	1906	Szöveg
MAGYAR NÉPZENE III.					
Elkiáltom magamat	11.	Elkiáltom magamat	Ghymes	1907	
Meghalok, meghalok	13.(a)	Meghalok, meghalok	Kolon	1906	KÉT ZOBOR-VIDÉKI NÉPDAL ugyanez a forrás
Meghalok, meghalok	13.(b)	Meghalok, meghalok	Geszte	1906	ugyanez a forrás, szöveg nélkül közölve, kissé eltérő dallamvariáns
Akkor szép az erdő	15.	Akkor szép az erdő	Menyhe	1909	
MAGYAR NÉPZENE IV.					
Zöld erdőben	21.	Zöld erdőbe, zöld mezőbe	Menyhe	1909	
A három asszony	22.	Minapában az utcában	Mohi	1912	
MAGYAR NÉPZENE V.					
Magos kösziklának	25.	Magos kösziklának	Kolon	1906	
Jaj de szerencsétlen időre jutottam	26.	Jaj de szerencsétlen időre jutottam	Barslédec	1907	
Ifjúság mint sólyommadár I	27.	Ifjúságom csula madár	Barslédec	1907	
Csillagom, révészem	29.	Angyalom, rívíszem,	Barslédec	1907	
Szőlőhegyen keresztül	30.	Szőlőhegyen keresztül	Ghymes	1906	
Dudanóta	31.(1)	Krizsán bácsi, dudáljon kè	Zsére	1906	
Dudanóta	31.	Aki dudás akar lenni	Barslédec	1907	Szöveg
Dudanóta	31.(2)	Kicsiny a hordócska	Zsére	1906	
Dudanóta	31.	dudafelvétel	Zsére	1911	hangszeres zene (kíséret)/ GERGELY-JÁRÁS Dudaszó
MAGYAR NÉPZENE VI.					

MŰFAJ – MŰCÍM	A MŰ/ TÉTEL SZÁMA	NÉPDALCÍM	LELŐHELY	GYŰJTÉS IDEJE	MEGJEGYZÉS
Huszárnóta	34.	Nézd a huszárt	Kassa	1916	a kassai laktanyában gyűjtött népdalok adatközlői lehetnek más tájegységről is. Mindkét dal Kodály Emma feldolgozása.
Doberdói dal	35.	Mikor szürkébe öltöztem	Kassa	1916	
Verbunk	36.	A jó lovas katonának	Zsére	1911	HÁRY JÁNOS 22 (b) / A szöveg részben báró Amadé Lászlótól
		Száztalliros katonának			
MAGYAR NÉPZENE VII.					
Megégett Rácország	39.	Mégégett Rácország	Pográny	1906	
Labanc gúnydal a kurucra	40.	Hová tetted a subádot	Garamszentgyörgy	1912	ugyanaz a forrás: CZINKA PANNA 20
Körtéfa	41.	Körtéfa, körtéfa	Ghymes	1906	BIC. HUN. I. 16.
MAGYAR NÉPZENE IX.					
Hej, a mohi hegy borának	48.(a)	Héj, a mohi hegy borának	Mohi	1912	CAPRICCIO
Hej, a mohi hegy borának	48.(b)	A lévai hegy borának	Alsószece	1912	CAPRICCIO
Vasárnap bort inni	50.	Vasárnap bort iszom	Mohi	1912	
		Vasárnap bort ittam	Alsóbalog	1912	
Öreg vagyok	51.	Öreg vagyok már én	Kisvisnyó	1912	
MAGYAR NÉPZENE X.					
A csitári hegyek alatt	55.	A csitári hegyek alatt	Alsócsitár	1914	SZÉKELY FONÓ 13
		Megüzentem a rózsámnak	Páskaháza	1913	szöveg: a dal 2. vsz. "Amott látok az ég alatt egy madarat repülni".
MAGYAR NÉPZENE XI.					
Mégvettem a feleségem	62.	Megvettem a feleségem	Mohi	1912	

Gyermekkarok

VILLŐ		Ez ki háza, ki háza?	Béd	1906	
		Talalaj, talalaj, Tök Lőrincz	Béd	1906	
GERGELY -JÁRÁS		Szent Gergely doktornak	Nyitracehi	1909	
		Elesett a lud a jégen	Garamszentgyörgy	1912	Dudanóta

MŰFAJ – MŰCÍM	A MŰ/ TÉTEL SZÁMA	NÉPDALCÍM	LELŐHELY	GYŰJTÉS IDEJE	MEGJEGYZÉS
		Dudaszó	Zsére	1911	
JELÉNTI MAGÁT JÉZUS		Jelentyi magát Jézus	Ghymes	1916	
PÜNKÖSDÖLŐ		Lejesett a fecske	Vicsápapáti	1907	
NYULACSKA		Hová mégy te kis nyulacska	Kisvisnyó	1913	Régi játék
HÉT KÖNNYŰ GYERMEKKAR					
Falu végén	2.	Falu végén keskeny gát	Mohi	1912	
Zöld erdőben	7.	Zöld erdőbe, zöld mezőbe	Menyhe	1909	
HÁROM GÖMÖRI NÉPDAL		A panyiti halastóba	Alsóbalog	1912	
		Nána, nána Tiszanána	Lice	1913	
		Vígan, vígan víg angyalom	Alsóbalog	1912	

Női karok

KÉT ZOBORVIDÉKI NÉPDAL					
Meghalok, meghalok	I (a)	Meghalok, meghalok	Kolon	1906	MAGY. NÉPZ. III.13
Meghalok, meghalok	I (b)	Meghalok, meghalok	Geszte	1906	szöveg nélkül közölve / MAGY. NÉPZ. III.13
Piros alma mosolyog	II	Piros alma mosolyog a dombtetőn	Menyhe	1909	

Vegyeskarok

MÁTRAI KÉPEK		Két tyúkom tavali	Zsére	1911	Dudanóta
		Pirók kutyá pád álált			Dudanóta
SZÉKELY KESERVES		Sirass anyám sirass	Zsére	1907	csak szöveg dallamutalással
GÖMÖRI DAL		Az én ökröm a Virág, a Virág	Felsőrás	1913	

Kánonok

HAT TRÉFÁS KÁNON					
Madarak voltunk	2.	Kiolvasó	Galánta	1885- 90	
Mikor mentem misére	6.	Mikor mentem misére	Galánta	1885- 90	gyermekmondókák

Színpad művek

HÁRY JÁNOS (Op.15.)					
Dal	4	Sej verd meg Isten	Kassa	1916	BIC. HUN. II. 97.
Dal	6 (a)	Piros alma ne gurój	Mohi	1912	
Dal	6 (b)	Ferenc József most lett magyar király	Ghymes	1906	
Bordal	7 (a)	Ó mely sok hal terém	Alsószecse	1912	

MŰFAJ – MŰCÍM	A MŰ/ TÉTEL SZÁMA	NÉPDALCÍM	LELŐHELY	GYŰJTÉS IDEJE	MEGJEGYZÉS
Dal	10	Ku-ku kukucskám	Nyitraegerszeg	1910	
Bécsi harangjáték	12 (a)	Tehénhivogató	Mohi	1914	hangszeres zene
Dal	13	Hogy tudott, kend rózsám, ide gyünni?	Alsószecse	1912	
Ébresztő	16 (2)	Már Miskolcon szépen muzsikálnok	Zsigárd	1905	a tétel 2. dala
Dal	20 (a)	Ó te vén sülülülü- lülülülü-lülülülü	Alsóbalog	1912	
Dal	20 (b)	Ó te vén sülülülü- lülülülü	Nyitraegerszeg	1910	
Toborzó	22 (a)	A jó lovas katonának	Zsére	1911	Verbunk
Toborzó	22 (b)	Száztallíros katonának	Zsére		ugyanaz a forrás: MAGY. NÉPZENE VI. 36
Duett női karral	23 (1)	Ěgyszer két lĚjány	Mohi	1914	Menyasszonytánc
Duett női karral	23 (1)	Gyujtottam gyĚrtyát	Mohi	1912	Menyasszonytánc (szĚveg)
Duett női karral	23 (2)	TĚk isztok, ĚsztĚk	Nyitraegerszeg	1908	
Duett női karral	23 (2)	ĚmĚnt a két lyány	Nyitraegerszeg	1910	SzĚveg
	26	Á, bé, cé, dé	GaramszentgyĚrgy	1912	SzĚveg
Dal	28	ÁltalmĚnt a Simonyics a hĚgyĚn	Zsigárd	1905	
Dal	29 (a)	Az alfĚdi pusztán	Szalóc	1914	
Dal	29 (b)	FĚlszántom a király udvarát	Szilice	1913	
SZĚKELY FONÓ					
	1	Ha tĚ elmĚgy, ĚngĚm itt hagysz	Mohi	1914	SzĚveg
	9 (3)	Lányok űnek a toromba	Nyitraecsehi	1909	
	9 (4a)	DicsĚrtessĚk a JĚzus Krisztus (sirató)	Zsére	1915	A GĚrĚg Ilona - jelenet siratóját Kodály saját Zobor-vidĚki gyűjtĚseinek dallam- Ěs szĚveg-elemeibĚl állította Ěssze. A kĚzĚlt 3 forrás a feldolgozáshoz legkĚzelebb álló változatok
	9 (4b)	Jaj ideo jĚ apuskám (sirató)	Zsére	1915	
	9 (4c)	DicsĚrtessĚk Ě JĚzus Krisztus! (sirató)	Kolon	1915	
	13	A csitári hĚgyek alatt	Alsócsitár	1914	MAGYAR NĚPZENE X. 55
	13 (1)	Megűzentem a rózsámnak	Páskaháza	1913	szĚveg
CZINKA PANNA					
Ocskay dala	5	(Ej) Világ, világ	Kisvisnyó	1912	

MŰFAJ – MŰCÍM	A MŰ/ TÉTEL SZÁMA	NÉPDALCÍM	LELŐHELY	GYŰJTÉS IDEJE	MEGJEGYZÉS
Parasztkórus	16 (a)	Nincs boldogtalanabb a szegény embernél	Gice	1913	
Parasztkórus	16 (b)	Nincs boldogtalanabb a szegény embernél	Alsófalva	1913	

Pedagógiai művek

BICINIA HUNGARICA I.					
Körtéfa, körtéfa	16.(a)	Körtéfa, körtéfa	Zsére	1911	szöveg
Jaj Istenem a világ	18.	Piros alma telelő	Pográny	1906	ugyanaz a forrás: ÖTFOKÚ ZENE I, 70
A zsérei temetőbe van egy tó	23.	A zsérei temetőbe van 'tő	Zsére	1916	szöveg
Esik eső, ázik a heveder	32.	Esik eső, ázik a heveder	Csáb	1910	
Felsőszeli magas torony	34.	Felsőszeli magas torony	Felsőszeli	1905	
Garibaldi csárdás kis kalapja	35.	Leesett a bécsi toron gombja	Kisvisnyó	1913	
Nem hitted, hogy katona lészék én	36.	Kizöldül a zsérei nagyerdő	Zsére	1906	
Csütörtökön hajnalba	44.	Csütörtökön hajnalba	Kisvisnyó	1912	
Búélesztő szellő	56.	Csak azt szánom, bánom	Bodok	1906	a Búélesztő szellő szöveg a népdal 3. versszaka
BICINIA HUNGARICA II.					
Hej! önkéntesen iratkoztam huszárnak	65.	Kispejlovam nyerített a csatába	Kassa	1916	szöveg (2)
A körtéfa fehérét virágzik	73.	A körtéfa fehérét virágzik	Kassa	1916	szöveg
Mért jöttetek vidékiek?	74.(a)	Mért jöttetek vidékiek?	Vicsápapáti	1907	
Mért jöttetek vidékiek?	74.(b)	Mér gyűtteték tük ide, fölvégiek	Ghymes	1906	
Csillagoknak teremtője	77.	Csillagoknak teremtője	Zsigárd	1905	NYOLC KIS DUETT Csillagoknak teremtője...
Annyi nekem az irigyem	78.	Zalabai kocsmá házra	Kisölvéd	1912	
Nincsen apám, nincsen anyám	80.	Kalapom a Tiszán uszkál	Farkasd	1905	
Léégett a galambháznak teteje	82.	Léégett a galambháznak teteje	Szilice	1913	
Rétén, rétén sej a kassai rétén	83.	Rétén, rétén sej a kassai rétén	Kassa	1916	
Pozsonyi kaszárnya be van kerítve	85.	Kocsmárosné lánya	Nyitraegerszeg	1908	

MŰFAJ – MŰCÍM	A MŰ/ TÉTEL SZÁMA	NÉPDALCÍM	LELŐHELY	GYŰJTÉS IDEJE	MEGJEGYZÉS
Pozsonyi kaszánya be van kerítve	85.	Pozsonyi kaszánya be van kerítve	Pered	1905	szöveg
Fehérvári réztoronyba szépen harangoznak	86.	Gerencséri kertek alatt kinyílt a rózsza	Nyitragerencsér	1906	szöveg (a nédal 2. versszaka: Gerencséri nagytoronyba szépen harangoznak)
Mikor én a kufēromat pakoltam	87.	Mikor én a kufēromat pakoltam	Ghymes	1916	
Árva vagyok árva	94.	Árva vagyok árva	Mohi	1914	
BICINIA HUNGARICA III.					
Kiskacsa fürdik fekete tóba	101 - 101a	Kiskacsa fürdik fekete tóba	Páskaháza	1913	Játék (nagy lányoké) 101a - ugyanaz 3 szövegre
Oroszország határszélén akácfá virágzik	103.	A kárpáti hegyoldalon piros rózsza nyílik	Ghymes, Zsére	1916	szöveg
Az éjszaka de szomorút álmodtam	105.	Az éjszaka de szomorút álmodtam	Ránkfűred	1916	
Arany, ezüstért, cifra ruháért leányt el ne végy	107.	Istén áldjon még	Berencs	1907	szöveg (a népdal 2., 3, 4. versszaka)/ NYOLC KIS DUETT Arany ezüstért...
Édesanyám, ha megunt kend tartanyi	110.	Édesanyám, ha megunt kend tartanyi	Béd	1906	
Kihajtom a ludam a rétre	111.(a)	Kihajtom a ludam a rétre	Nyitracséhi	1909	
ÖTFOKÚ ZENE I. 100 magyar népdal					
	5.	Isten éltesse Péter, Pál	Kolon	1906	
	11.	Ördög ül a küszöbön	Béd	1909	
55 KÉTSZÓLAMÚ ÉNEKGYAKORLAT					
	6.	Lement a nap, mégsincs este	Lukanénye	1910	
66 KÉTSZÓLAMÚ ÉNEKGYAKORLAT					
	58.	Az egyházi zöld erdőben	Babindál	1906 – 1908	

*Dr. Józsa Mónika, ArtD., karnagy, ének-zenetanár

- A Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara Pedagógusképző Intézetének adjunktusa.

- A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Vass Lajos Kórusának karnagya és művészeti vezetője.
- A galántai Kodály Zoltán Daloskör, és a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Magyar Kórusának karnagya.
- A Magyar Kodály Társaság tiszteletbeli tagja.
- Az MMA nem akadémikus tagja.